

RIKOSS

Poljudnoznanstvena revija s področja ljudi z okvaro vida

številka 3 / 2024

KOLOFON

RIKOSS

Poljudnoznanstvena revija s področja ljudi z okvaro vida

letnik 23, številka 3 / 2024

ISSN 1854-4096

Izhaja 4-krat letno v elektronski in zvočni obliki in je brezplačna.

Spletna stran: <http://www.zveza-slepih.si/rikoss/>

Izdaja: Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije

Glavni, odgovorni in tehnični urednik: Marino Kačič

Uredniški odbor / sodelavci: Anja Uršič, Brane But, Metka Pavšič, Petra Derganc,
Safet Baltič, Sabina Dermota

Lektoriranje: Vida Črnivec

V reviji se objavlja priporočila in izsledke testiranj nove specialne IKT opreme, strokovne članke o spoznanjih z relevantnih področij, možnostih za izobraževanje, delo in prosti čas, o izkušnjah v povezanosti/vključenosti, o osebnih življenjskih in delovnih izkušnjah ljudi z okvaro vida, njihovih svojcev in strokovnjakov vseh podpornih služb ter drugo. Vsi prispevki so avtorizirani, avtentični in se nanašajo na področje "ljudje z okvaro vida".

=====

Avtorske pravice za prispevke, sprejete v objavo, pripadajo reviji Rikoss. Uredništvo si pridržuje pravico preurediti ali spremeniti dele besedila, če tako zahtevata jasnost in razumljivost, ne da bi o tem prej obvestilo avtorja. Avtorji prispevkov so odgovorni za avtentičnost besedila in svoja stališča.

© Revija Rikoss (ime, oblika in vsebina) je zaščiten z zakonom o avtorskih pravicah. Revija ali katerikoli njen del ne smeta biti razmnožena ali spremenjena v kakršni koli obliki (elektronski, zvočni, tiskani ali drugi obliki) brez predhodnega pisnega dovoljenja lastnikov avtorskih pravic: © Revija RIKOSS in Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije.

Domov Uredništvo Naročite brezplačen Rikoss

=====

KAZALO

UVODNIK: Slušalke s tehnologijo kostne prevodnosti

Marino Kačič

AVTOPORTRET: Mateja Pineda

Ni poraženec, kdor je poražen, ampak tisti, ki se po porazu ne pobere

POPOTNIŠKI UTRINKI: Samostojno potovanje po otoku Lanzarote - otoku večne pomladi (del 1)

Maša Pupaher

INTEGRACIJA: Integracija slepih in slabovidnih v Mehiki

Mateja Pineda in Sabina Dermota

INVALIDSKO VARSTVO: Zakon o socialnem vključevanju invalidov v neskladju z Ustavo

Brane But

TEHNIČNI PRIPOMOČKI: Predstavitev programa in pravic za pridobitev tehničnih pripomočkov

Petra Derganc, strokovna sodelavka za tehnične pripomočke na ZDSSS

PAMETNI TELEFONI: Predstavitev pričakovanih novosti v iOS 18

Safet Baltič

NAMIGI IN NASVETI: Kaj storiti, če izgubite telefon ali vam ga ukradejo (2. del), Zakasnjeno pošiljanje e-sporočila pri Outlooku

Brane But

MEDNARODNE NOVIČKE: EBU letno poročilo, Dostopnost evro bankovcev, Muzej slepih in slabovidnih v Helsinkih, Mayfest 2024 na Irskem, Pomanjkljivo naslavljanje invalidnosti v političnih prioritetah Evropske komisije, Izboljšanje izobraževalnih mobilnih priložnosti.

Anja Uršič

UVODNIK: **Slušalke s tehnologijo kostne prevodnosti**

Avtor: *Marino Kačič*

Članek opisuje slušalke s tehnologijo kostne prevodnosti, ki prenaša zvok prek mehanskih vibracij skozi kosti lobanje neposredno do polževega ušesa. Slušalke omogočajo poslušanje glasbe ali komunikacijo med vožnjo, športanjem ali opravljanjem drugega dela, ne da bi vplivale na običajno slušno zaznavo iz okolja. Za slepe in slabovidne osebe je ta tehnologija še posebej uporabna, saj omogoča hkratno zaznavanje zvokov iz okolja in govora npr. bralnika zaslona, kar zmanjšuje motnje iz okolja in omogoča aktivnosti, ki jih sicer ne bi bilo mogoče kvalitetno opravljati.

Tehnologija kostne prevodnosti

Tehnologija kostne prevodnosti pretvarja zvok v mehanske vibracije, ki se prenašajo skozi kožo in temporalno kost do polževega ušesa, pri čemer obidejo tradicionalne zvočne poti, kot sta zunanji sluhovod in bobnič. To omogoča osebam s težavami s sluhom, da zaznavajo zvok tudi, če imajo poškodovane dele zunanjega ali srednjega ušesa.

Tehnično gledano gre za to, da se zvok namesto prek vibracij prek zraka, kot je pri običajnih slušalkah, prenaša prek kosti iz slušalk neposredno v polževo uho (Cochlear, 2024). Ko vibracije dosežejo polževo uho, se pretvorijo v električne signale, ki jih zazna slušni živec, podobno kot sicer pri sluhu. Tehnologija omogoča poslušanje zvoka brez uporabe slušnih kanalov, kar je še posebej koristno v hrupnih okoljih ali ko je potrebno imeti slušno zaznavo iz okolja, kjer se človek nahaja.

Uporabnost slušalk s kostno prevodnostjo

Ljudje s težavami s sluhom

Kostna prevodnost je uporabna za osebe z določenimi vrstami izgube sluha, ki vključujejo težave v srednjem ali zunanjem ušesu, kot so kronične okužbe, deformacije ali druge motnje.

Športniki in splošna situacijska ozaveščenost

Uporaba slušalk, ki ne blokirajo ušes oziroma običajnega sluha, omogoča poslušalcem, da slišijo zvoke iz okolice, kar je pomembno pri vožnji, teku, kolesarjenju ali drugih dejavnostih na prostem, kjer je potrebno paziti na promet in druge nevarnosti, saj ostalo slušno zaznavanje ostane enako, kot če ne bi imel slušalk.

Primerjava s polževimi vsadki

Tehnologija kostne prevodnosti je podobna polževim vsadkom v smislu, da obe obideta zunanje in srednje uho ter prenašata zvok neposredno v polževo uho. Vendar pa polževi vsadki uporabljajo električne signale, medtem ko kostna prevodnost uporablja mehanske vibracije za prenos zvoka do notranjega dela ušesa.

Poleg slušalk so na voljo tudi kirurške in ne-kirurške rešitve, kot so BAHA in Osia sistemi, ki prav tako uporabljajo kostno prevodnost za izboljšanje sluha (Cochlear, 2024).

Slušalke OpenRun PRO

Tehnologija kostne prevodnosti, kot jo uporabljajo slušalke OpenRun Pro, pretvarja zvočne signale v mehanske vibracije, ki se prenašajo prek kože in kosti lobanje direktno do notranjega ušesa, mimo ušesnega uhlja. To omogoča poslušanje zvoka brez uporabe tradicionalnih zračnih poti, kar pomeni, da zunanje uho ostane prosto in odprto za zaznavanje okoljskih zvokov. To ne le izboljša udobje, ampak tudi higieno, saj ušesni kanali ostanejo suhi in čisti (Shokz, 2024).

Slika: Slušalke OpenRun PRO

Tehnologija kostne prevodnosti pri slušalkah OpenRun Pro:

- Pretvorba zvoka v vibracije: namesto da bi zvok potisnili skozi zrak, se pretvori v vibracije, ki potujejo prek kožne in kostne strukture, omogočajoč doseganje polža brez uporabe bobniča.
- Zmanjšanje vpliva na okolico: ta metoda predvajanja zvoka zmanjšuje motnje, ki bi jih zvočni valovi lahko povzročili v okolici poslušalca.
- Izboljšanje zvočne izkušnje: Shokz je razvil PremiumPitch 2.0+, tehnologijo, ki izboljšuje kakovost zvoka z večjim območjem basov in zmanjšanjem vibracij in uhajanja zvoka. Ta tehnologija je na voljo v njihovih novejših modelih slušalk, kot je OpenRun.
- Nadgradnje za boljše udobje in higieno: odprt dizajn slušalk omogoča, da ušesni kanali ostanejo suhi in čisti, kar je še posebej primerno med telesnimi aktivnostmi.
- Situacijska zavednost: ker so ušesa prosta, uporabniki lahko ostanejo zavedni svojega okolja, kar je ključnega pomena pri dejavnostih, kot je tekanje ali kolesarjenje na prometnih območjih.

Uporabnost slušalk OpenRun PRO za slepe in slabovidne ljudi

Slušalke smo testirali v zunanjem okolju in so zelo uporabne, ko na primer poslušamo glasbo, podkaste ali se pogovarjamo po telefonu, hkrati pa hodimo po pločniku ali v drugače obljudenih okoljih. Za ljudi z okvaro vida so še posebej primerne tudi, ko uporabljajo bralnik zaslona, saj imajo z uporabo slušalk prosta ušesa za poslušanje drugih zvokov, kot je komunikacija z ljudmi, ob hkratnem poslušanju na primer govora bralnika zaslona prek omenjenih slušalk. Na ta način ne prihaja do običajno zelo motečih prekrivanj zvokov, ki človeka z okvaro vida včasih le motijo, pogosto pa onemogočajo, da bi lahko hkrati sledil zaznavanju obeh vrst zvokov. Na ta način deluje podobno kot pri videčih ljudeh, ki imajo več t. i. diskretnih frekvenčnih pasov zaznave, kar jim omogoča, da se lahko pogovarjajo v prostoru, kjer je več zvokov, in jih ne moti, če se pogovarjajo z drugim človekom. Pri slepih in slabovidnih pa je to ena večjih težav. Z omenjenimi slušalkami se tovrstne motnje bistveno zmanjšajo, v večini primerov pa jih sploh ni. Na primer, predavatelj lahko komunicira s publiko in istočasno upravlja računalnik, video prezentacijo, filme in druge aktivnosti na računalniku, podobno kot videč človek.

Tehnične podrobnosti slušalk

- Tehnologija kostne prevodnosti 9. generacije: ta tehnologija omogoča izboljšano reprodukcijo basov z dodanimi nizkotonci, ki izboljšujejo zvočno izkušnjo brez izolacije od okolja.
- Vodoodpornost in odpornost proti prahu (IP55): slušalke so primerne za uporabo v vseh vremenskih razmerah, tudi med dežjem ali med intenzivnimi vadbami.
- Lahka zasnova: te slušalke tehtajo samo 29 gramov, kar omogoča udobno nošenje tudi pri dolgotrajni uporabi.
- Dolga življenjska doba baterije: OpenRun Pro zagotavlja do 10 ur predvajanja zvoka ali pogovora in funkcijo hitrega polnjenja, ki v 5 minutah omogoča do 1,5 ure dodatne uporabe.
- Brežžična (Bluetooth) povezava za povezavo z več naprav.

Za več informacij o tehnologiji in izdelkih lahko obiščete spletno stran Shokz:

<https://shokz.com/pages/bone-conduction-technology>

Za nakup ali več informacij o Shokz OpenRun priporočam obisk spletnega mesta Amazon ali druge trgovine, kjer so izdelki na voljo za EU brez carine, saj boste tako dobili najnovejše informacije o ceni, razpoložljivosti in specifikacijah.

Viri:

Cochlear (obiskano 31. 5. 2024]. <https://www.cochlear.com>

Shokz (obiskano 7. 4. 2024]. (<https://shokz.com/pages/bone-conduction-technology>

[Na vrh](#)

AVTOPORTRET: **Mateja Pineda**

Ni poraženec, kdor je poražen, ampak tisti, ki se po porazu ne pobere

Življenje Mateje Pineda je zaznamovano s številnimi selitvami in prilagoditvami. Kot otrok je bila uspešna v šoli in se naučila več tujih jezikov, pri sedemintridesetih letih pa se je soočila z izgubo vida, kar ji je prineslo veliko življenjsko preizkušnjo. Kljub depresiji in pomanjkanju podpore se je z možem preselila iz Mexico Cityja v Pachuco, kjer je na novo zaživela. Zdaj prek spleta poučuje angleščino in si prizadeva pomagati drugim slepim in slabovidnim pri premagovanju različnih ovir.

Vse se je začelo 5. avgusta 1974, ko sem privekala na svet. Rodila sem se 18-letni gimnazijki in 25-letnemu očetu, ki je bil ob mojem rojstvu v Mostarju na služenju vojaškega roka. Moje življenje je polno selitev. Najtežje vprašanje, ki mi ga lahko zastavite je, od kod sem. Živela sem v Valburgi, Tunjicah, Blagovici, na Prevojah, v Kranjski Gori, na Jesenicah, v Kamniku, v Kozariščah, Kamniku, Ljubljani, Sahuayu, Mexico Cityju in Pachuci. Selitvam so botrovale različne življenjske okoliščine. Ugotovila sem, da je dom tam, kjer se počutiš doma, sprejet, ljubljen, dobrodošel in del družine. Tako se počutim na zadnjih dveh

lokacijah, kjer sem najprej živila z mojim Fernandom in kasneje še z najino Nino Karino.

Že od malega sem bila v smislu izobraževanja in dejavnosti zelo samostojen otrok. Rodila sem se s perfektnim vidom, ki mi je služil vse do 37. leta. V šoli mi je šlo odlično, v osnovni šoli sem preskočila razred, srednjo pedagoško končala z odličnim spričevalom in z levo roko naredila Višjo ekonomsko šolo, smer zunanja trgovina. Moji najljubši predmeti so bili tuji jeziki, matematika, geografija in psihologija, precej nenavadna kombinacija. Življenje mi je dalo možnost naučiti se angleščino in nemščino dovolj dobro, da bi ju lahko študirala, malo italijanščine in seveda tudi srbohrvaščine, ki sem se je naučila na morju in v osnovni šoli. Tule v Mehiki pa jasno govorim špansko.

Eno izmed pomembnih znanj, ki mi že celo življenje pridejo neizmerno prav, pa je prodaja. Tega sem se naučila na tržnici v Trbižu, kjer sem kot najstnica prodajala obleke. Tam mi je moj šef Gianni iz Neaplja razbil vse bariere sramu in me naučil različnih strategij prodaje, ki jih še danes s pridom uporabljam.

Moram reči, da me skozi življenje spremljajo tri velike ljubezni, kar se tiče dejavnosti. Neizmerno rada delam, se učim in berem, pa ne nujno v tem vrstnem redu.

Delala sem na zelo različnih delovnih mestih: prodajalka jeansa, majic in puloverjev v Trbižu, komercialistka na oddelku zamrznjenih živil Marketing d. d., referentka za uvoz in referentka za veleprodajo računalniških komponent v PC H.andu, prodajalka v trgovini Mravl'ca, referentka v Optoteku, učiteljica angleščine v Culturlingua Michoacanu, učiteljica angleščine, poslovne angleščine in nemščine v International House Mexico in asistentka častnega konzula Slovenije v Mehiki, pa tudi učiteljica angleščine v dvojezični osnovni šoli Instituto Canadiense. Potem pa je prišla izguba vida. Po rehabilitaciji sem začela poučevati inkluzivno angleščino prek Zooma, kar pomeni, da je ves material adaptiran za slepe in slabovidne in da so naši učenci tako videči, kot tudi slepe in slabovidne osebe. To metodo sem razvila jaz, s pomočjo mojega moža ter še enega zunanjega sodelavca. Pouk poteka skupinsko.

Študij in učenje me sicer izjemno zanimata, nikoli se nisem zares nehala izobraževati. Med drugim sem tudi pridobila Cambridge certifikate za moj nivo angleščine in tudi pedagogike. Rehabilitacija po izgubi vida je tudi učenje. Jaz sem zaradi atrofije vidnih živcev začela izgubljati vid pri 37. letih. Najprej sem opazila, da vidim malo zabrisano, ne popolnoma jasno. V naslednjih letih so bili moji dnevi polni izgub – nisem več mogla brati, gledati televizije, videti obrazka moje hčerkice, iti sama ven; to je bilo nepopisno težko obdobje. Izguba vida je prišla kot strela z jasnega, brez kakršnegakoli predhodnega opozorila. Kar naenkrat sem se znašla v popolnoma novem, grozečem, črnem tragičnem svetu. Počutila sem se popolnoma nemočno, kot bi bila bosa in gola, vsemu izpostavljena na milost in nemilost. Ta situacija se mi je zgodila v Mehiki, eno leto po poroki in z novorojeno hčerkico. Grozljivo!

Kljub temu, da je izguba vida individualna izkušnja, je to doživeti brez podpore družine in institucij, ki lahko pomagajo pri procesih sprejemanja izgube, predvsem pa pri rehabilitaciji, lahko tudi tragična izkušnja. Na žalost je ogromno ljudi v taki stiski, da nikoli ne najdejo dovolj moči za rehabilitacijo in za ponovno življenje v drugačnih okoliščinah.

Menim, da v primeru, ko izguba vida pride v obdobju odraslega življenja, ko smo že malo izoblikovani, imamo vizijo, načrtano pot in način življenja, neizogibno pride do izgube velikega dela naše identitete. Po nizkem udarcu invalidnosti poleg vsega izgubiš prav vsa orodja, s katerimi si deloval celo življenje in se zahteva moč vsaj Martina Krpana, da sprejmeš nove okoliščine in svojo življenjsko tragedijo, kar to definitivno je; v tej situaciji, ko nisi v najboljši koži, moraš biti zelo motiviran naučiti se praktično vsega na novo, brez vida. Tule v Mehiki je zadeva še toliko bolj zapletena, ker so institucije nepovezane, delujejo nesmiselno in te nihče ne napoti do njih.

V mojem primeru je bila zadeva takšna, da sem bila v hudi depresiji 4 leta. Nisem sodelovala z nobenim psihologom ali psihiatrom, ker si ju nisem mogla privoščiti, saj smo bili poleg vsega naštetega še v hudi finančni stiski. Na tem področju pa mi je dvakrat na pomoč priskočila mami. Tukaj namreč šele zadnja 3 leta obstaja finančna podpora za invalidne osebe. Znesek je žal simboličen – 75,50 EUR na mesec. Tudi za Mehiko je to hudo nizka podpora, tako da mora vsak sam poskrbeti za preživetje, ne glede na to, v kakšni življenjski situaciji se znajde.

Jaz sem vid zgubila v Mexico Cityju, ko sem poučevala v dvojezični osnovni šoli. V zdravstveni ustanovi, kjer so spremljali ta proces, me niso znali ali želeli napotiti nikamor. Jaz seveda brez vida nisem znala uporabljati niti računalnika, niti telefona, tako da sva skupaj z možem poizvedovala, kje se nahajajo različne ustanove. Naša sva najbližji center za usposabljanje slepih in slabovidnih, oddaljen kakšno uro. Tam poučujejo uporabo bele palice, brajico, uporabo računalnika, razna ročna dela, mislim da tudi kuhanje in še kaj. Želeli so narediti urnik mojih aktivnosti in jaz bi morala dopoldan tja. Najprej bi morala iti peš do majhnega avtobusa, prestopiti na velik mestni avtobus in od tam hoditi do centra. Jasno, da sama tega nisem zmogla, ko pa nisem obvladala mobilnosti z belo palico, mož pa je dopoldne delal. Vse skupaj je delovalo kot neslana šala. Torej naj hodim prek hribov in dolin v center, kjer bi me naučili neodvisnega gibanja po mestu. Da bi bilo še bolj zanimivo, Mexico City ni varno mesto in jasno, da smo potrebovali možev dohodek. Skratka, rehabilitacija je, ampak ne moreš do nje.

Ker je Mexico City precej nevarno in tudi drago mesto in smo se znašli v vseh vrstah stisk, sva se s Fernandom odločila za selitev v mehiško državo Hidalgo, v mesto Pachuca. Mexico City je eno izmed največjih večmilijonskih mest na svetu, Pachuca pa ima 285.000 prebivalcev. Pachuca je v več pogledih udobna za mojo družino. Najemnine tukaj so neprimerno nižje, izognemo se tudi stroškom transporta, saj je namreč npr. Ninina šola oddaljena le 10 minut od doma. Tule je tudi precej bolj mirno in bolj varno, tako da je bila odločitev odlična.

V Pachuci pa rehabilitacije za osebe, ki zgubijo vid kasneje v življenju, praktično ni. Obstaja državna knjižnica, kjer je brajeva soba. Tam dela 5 slepih inštruktorjev, ki pa te niso pripravljeni naučiti praktično ničesar. Mene so naučili uporabljati belo palico za hoditi po stopnicah gor in dol. Inštruktor namreč ne sme zapustiti knjižnice. Čudovito, kdo me bo pa naučil vsega, kar me čaka na cesti in poti? Zaenkrat se še nisem imela priložnosti popolnoma rehabilitirati na tem področju, ker mi je življenje prineslo druge priložnosti, nekaj malega pa sem se naučila kar sama. Tule smo bolj kot ne kar sam svoj mojster.

Pandemija je prinesla enkratno priložnost. Prek Zooma sem se naučila uporabljati računalnik in telefon, delno, ker je toliko aplikacij in znanj, ki obstajajo, pa vendarle dovolj, da mi je to omogočilo ponovno vključitev v delovno okolje. Zaposlitev sem si ustvarila kar sama, kot sem že omenila, z adaptacijo programa za poučevanje angleščine.

Po tem, ko sem bila popolnoma na tleh, pravzaprav še slabše, v grozeči črni luknji, sem odkrila svoje novo poslanstvo. Poleg tega, da skušam biti najboljša verzija sebe, kot oseba, mama, žena, prijateljica, sosedka in še kaj, čutim jasno, gorečo željo in poslanstvo – vsako slepo ali slabovidno osebo, ki mi jo prinese življenje, seznaniti z vsem, kar vem, da obstaja: kje in kako se naučiti uporabljati računalnik, telefon, kuhati, kje se vključiti v WhatsApp skupine za različne teme – druženje, informacije o usposabljanju, v bralne klube, med ljubitelje glasbe, kako prebroditi izgubo vida, ... želim si podati roko vsem, ki si tega želijo, in jim pomagati pridobiti orodja za življenje v novih okoliščinah ter najti ponovno radost življenja.

Na vrh

POPOTNIŠKI UTRINKI: **Samostojno potovanje po otoku Lanzarote - otoku večne pomladi (del 1)**

Avtorica: *Maša Pupaher*

Urednica rubrike: *Metka Pavšič*

Ste vedeli, da lahko osebe z okvaro vida potujejo tudi samostojno s pomočjo organizacije, ki se ukvarja z izvedbo tovrstnih potovanj? Avtorica popotniških utrinkov se je na tak način odpravila na enega izmed Kanarskih otokov. Načrtovano potovanje se je sprva zapletlo zaradi zamude leta iz Benetk in kasnejše odpovedi. Soočila se je s težavami, a je kljub temu uspešno prispela na Lanzarote, kjer so jo čakala čudovita doživetja. Navdušena je bila nad naravo, kulturo in organizacijo dostopnega turizma.

Ovinkasta pot

Moja ljubezen do potovanj me je v tem letu popeljala na potovanje po Lanzaroteju, enemu izmed osmih otokov Kanarskega otočja. Kot že nekajkrat, sem potovanje rezervirala prek organizacije Seable Holidays, ki se ukvarja z organiziranjem in izvedbo potovanj za osebe z okvaro vida. Organizacija, ki ponuja tako skupinska kot tudi prilagojeno oblikovana potovanja za posameznike, se nahaja v Londonu. Po tem, ko sem že v decembru rezervirala termin in se dogovorila za aktivnosti, sem se sredi junija odpravila na beneško letališče, kjer me je, s triurnim prestopom v Barceloni, čakal let do Lanzaroteja.

Ker sem imela do takrat s potovanji že izkušnje, sama pot zame ni predstavljala večjega izziva. Ob rezervaciji kart sem rezervirala tudi asistenco na letališču, za katero sem vedela, da me bo varno pospremila do mojega cilja. Ko sem prišla na letališče, sem šla na tako imenovani »assistance desk« - območje, ki ga ima vsako letališče in je namenjeno posameznikom, ki na svoji poti potrebujejo spremstvo po letališču. Ko sem na udobnih sedežih prijetno klimatiziranega prostora čakala na spremstvo, sem na telefon dobila obvestilo od aplikacije, prek katere sem kupila letalske karte, da bo imelo letalo iz Benetk do Barcelone dvourni zamudo pri vzletu. Še dobro, da imam v Barceloni tri ure časa, da ujamem drug let, sem si takrat mislila. Če bi v tistem trenutku vedela, kaj me še čaka, ne vem, če bi ostala tako mirna. Morda bi se tudi obrnila in šla domov.

Čez kakšne pol ure sta pome prišla dva zaposlena letališča in šla z mano čez kontrolo prtljage. Ko sta me pospremila na gate/vrata, sta mi pojasnila, kje natančno sem in kam naj grem, če bom karkoli potrebovala. Pri njima sem tudi preverila, kako je z zamudo letala, vendar o tem nista ničesar vedela. Še dobro, da se aplikacije včasih zmotijo, sem si mislila. Ko sem čakala na vkrcavanje, sem razmišljala, kako varno se počutim, ne glede na to, da sem v neznanem okolju. Hkrati pa sem se zavedala, da k občutku varnosti prispevajo moje dotedanje izkušnje s potovanji, na katerih sem se naučila postopkov samih kontrol in vkrcavanja. Ne glede na to, da smo se do tistega trenutka z vsemi, ki so me spremljali, lahko vse dogovorili, je bila angleščina zaposlenih zelo pomanjkljiva. Ker pa sem tega že vajena, me to ni pretirano motilo. Nisem pa vedela, da se bo to kmalu zelo spremenilo.

Na letalo sem se vkrcala prva, kar je na potovanjih z letalom stalna praksa. Vsak, ki potrebuje pomoč pri vkrcavanju in izkrcavanju, se vkrci prvi, izkrci pa zadnji, s čimer se izognemo gneči in morebitno stresnim situacijam. Po tem, ko smo se vkrcali vsi potniki, je po zvočniku sledila informacija, ki pa mene ni presenetila. »Naše letalo bo imelo zamudo pri vzletu. Vzleteli bomo čez kakšno uro, saj je na nebu preveč prometa.« Očitno je moja aplikacija imela prav, sem si mislila.

Bolj kot to pa me je presenetilo obvestilo, ki je sledilo čez nekaj minut. »Na letalu smo našli napako. Upamo, da jo bomo uspeli do predvidenega časa vzleta popraviti.« Nezadovoljstvu potnikov je sledil tudi moj občutek nelagodja, ki je bil čez nekaj minut podprt z novim obvestilom: »Ugotovili smo, da je narava napake takšna, da letalo ne bo moglo vzleteti, zaradi česar je let odpovedan. Prosim, da se za nadaljnje možnosti za vaše potovanje obrnete na za to obstoječe službe letališča.« Ko so nezadovoljni potniki začeli zapuščati letalo, je bila misel, ki me ni zapustila: »Kaj naj naredim? Zamudila bom let v Barceloni. Sama sem tukaj. Koga moram poklicati? Kakšni so naslednji potrebni koraki?« Odločila sem se, da bom najprej poklicala Sino (Španko, ki naj bi me spremljala po Lanzaroteju), da so naš let odpovedali in da se mi ne sanja, kdaj bom dejansko prišla. Medtem, ko sva govorili po telefonu, je pome prišel uslužbenec letališča, ki naj bi me pospremil iz letala. Ko sem v eni roki držala telefon, z drugo pa sem se držala spremljevalca (ki mi je zaradi neznanja angleščine pot opisoval v italijanščini), me je prešinilo: Kje sta moj nahrbtnik in kovček? Hitro sem zaključila telefonski klic in ga vprašala, če ima moje stvari. Seveda me ni razumel, kaj od njega hočem. Ko sem razmišljala, na kakšen način lahko preverim, kje je moja prtljaga, sem zaslišala cingljanje zvončka. Še dobro, da imam na svoji prtljagi vedno zavezan zvonček, ki ga lahko slišim, ko se kovček premika.

Ko sem se vrnila v stavbo letališča, je glede odpovedanega leta nastala popolna zmeda. Zaposleni, ki me je pospremil nazaj, je dejal, naj počakam in bo do mene prišla oseba, ki mi bo razložila moje pravice in možnosti. Ker je zelo hitro odšel, ga nisem uspela niti vprašati, kje točno sem in kam lahko grem, če bom karkoli potrebovala. To je bilo prvič, ko se na poti nisem počutila varno. Ker nisem želela samo sedeti in čakati, sem poklicala prijateljico, ji razložila situacijo in prosila, naj preveri, če so na voljo še kakšni drugi leti, in jo prosila, naj mi pošlje telefonsko številko letališča. Ugotovili sva, da obstaja let Marko Polo – Madrid – Lanzarote, kar me je pomirilo, saj sem videla neko rešitev. Poskus klicanja zaposlenih na letališču pa je bil neučinkovit, saj je sistem, da prideš v stik z dejansko osebo in ne avtomatskim odzivnikom, zelo zapleten. Na srečo je čez nekaj minut do mene pristopila ena od zaposlenih letališča in me pospremila do okenca, kjer se ukvarjajo z primeri odpovedi letov. Temu pa je sledilo novo neprijetno presenečenje. Po moji vztrajni, večkratni razlagi o možnosti leta čez Madrid, so mi povedali, da na let s prestopom v Madridu ne morem, saj ne morem zamenjati letalske družbe. Edina rešitev, ki obstaja je, da mi omogočijo let čez Barcelono, ki naj bi bil naslednjega dne, ob isti uri, kot je bil današnji odpovedan let. To pa je pomenilo, da bi morala noč preživeti v bližnjemu hotelu. Čutila sem, da si želim iti na to pot, vendar sem se spraševala, ali je to dovolj varno. S potrebo po pogovoru z nekom, ki ima izkušnje s takšnimi situacijami, sem poklicala direktorja angleške organizacije Seable Holidays, ki mi je povedal, da je odgovornost letališča, da zame v hotelu organizirajo

spremnost, in da moram to tudi zahtevati. Po tem, ko sem gospo na okencu večkrat vprašala, če bo v hotelu kdo, ki me bo pospremil do sobe, na obroke in do kombija, ki nas bo peljal nazaj do letališča, in mi je na vsa vprašanja odgovorila pritrdilno, sem se odločila, da se bo moja pot nadaljevala. Ko sem se z zaposleno, ki me je spremljala do hotela, ter ostalimi gosti vkrcala v kombi, sem razmišljala, zakaj to počnem. Ali sebi in drugim res zaupam dovolj, da verjamem, da se bo še vse v redu izteklo? Konec koncev sem v neznanem okolju, z neznanimi ljudmi. Trenutno se lahko peljemo kamorkoli, pa sploh ne bom vedela.

»Oprostite, ampak nihče nam ni povedal, da ne vidite in da potrebujete spremstvo,« je rekel receptor hotela. Pa kako je to mogoče? Na letališču sem večkrat vprašala, če bom imela na voljo pomoč, ki jo potrebujem. Povedala sem, da v nasprotnem primeru ne bom šla, ker je to, da me nekdo nekam pospremi osnova, ki mora biti zagotovljena, da se moja pot lahko nadaljuje. Bila sem utrujena. Ura je bila deset zvečer, kar je pomenilo, da sem bila na poti in, še bolj pomembno, v stresu, že več kot pet ur. Medtem ko sem razmišljala, kaj naj storim, je do mene prišla ena izmed potnic in me vprašala, kam grem in kako to, da potujem sama. »To pa je res pogumno od tebe,« je odvrnila potem, ko sem ji razložila, kako potujem. Pogumno ali neumno, sem si mislila. Takrat nisem bila gotova, kaj od tega je pravilnejši odgovor. Potnica, ki mi je razložila, da prihaja iz Tenerifov in se z možem vrača domov, me je vprašala, če sem lačna. »Ja, ne, ne vem. Mogoče.« »Veš kaj, pojdi v sobo, potem pa lahko gremo skupaj na večerjo,« mi je ponudila v svoji polomljeni angleščini. Tako sva z gospo, ki mi je pospremila iz letališča do hotela, skupaj odšli do moje sobe, kjer sem jo prosila, naj mi razloži, kako soba izgleda. Prosila sem jo tudi, naj mi pove številko recepcije in ime in naslov hotela. Pomislila sem, da bi mi te informacije lahko koristile v primeru, da bom komu morala razložiti, kje točno sem.

Med večerjo sem čutila, kako mi popušča adrenalin in kako bi šla najraje spat. Vedela pa sem, da se s problemi, ki me čakajo naslednji dan, ne morem ukvarjati šele jutri. Vedela sem, da moram nekako ugotoviti, kdaj pride naslednji dan kombi, ki nas bo peljal na letališče in kdo bo prišel pome. Med razmišljanjem o naslednjih korakih me je spet nagovorila potnica s Tenerifov, s katero smo sedeli pri isti mizi. »Oprosti, pozabila sem se ti predstaviti. Ime mi je Anna. Poleg nas pa za mizo sedi tudi David. David gre jutri na isti let kot ti in dogovorili smo se, da bosta šla skupaj do letališča.« Nisem mogla verjeti, kaj se je pravkar zgodilo. Hvaležnost, ki sem jo v tistem trenutku čutila, bi težko opisala. Za Davida je ta gesta predstavljala malenkost. Zame pa je v tistem trenutku pomenila rešitev. Po večerji smo skupaj stopili do recepcije, kjer se je Anna dogovorila, da jih bom zjutraj poklicala, naj si zapišejo, da sem tukaj, ter naj pride nekdo pome in me odpelje na zajtrk. Anno sem takrat videla zadnjič, saj sta z možem hotel zapustila že ob petih zjutraj. Vem pa, da je nikoli ne bom pozabila. Potrdila mi je nekaj, v kar sem verjela že prej, sedaj pa se je ta vera še utrdila – kako nosi vsak od nas odgovornost, da ne pogleda stran, če vidi, da nekdo potrebuje pomoč. Morda jo danes ponudimo mi, že jutri pa se lahko najdemo na drugi strani. Že manjša gesta pa lahko drugega podpre bolj kot bi si mislili.

Ko sem prišla ob enajstih zvečer popolnoma izčrpana v sobo, sem čutila mir. Po eni strani je ta mir izhajal iz utrujenosti, saj nisem več imela energije za dodatne skrbi. Po drugi strani pa sem globoko v sebi vedela, da se bo vse izšlo.

Ko sem se zjutraj zbudila, najprej nisem vedela, kje sem. Ko pa sem se počasi začela spominjati, kaj se je dogajalo prejšnji dan, sem se temu lahko že kar malo nasmejala. Ob devetih zjutraj sem kot dogovorjeno poklicala na recepcijo. Takoj so vedeli, zakaj kličem. Nekaj minut kasneje je pome prišel nekdo od zaposlenih, ki me je pospremil v jedilnico, tam pa je k meni pristopila zaposlena, ki je poskrbela za hrano in zame prepotrebno kavo. Do mene pa je prišel tudi David, ki mi je povedal, kdaj je kosilo in kdaj je odhod kombija, ki nas bo peljal nazaj na letališče. Še enkrat mi je zagotovil, da mi ni potrebno skrbeti in da bo poskrbel, da bom prišla na letališče varno. In dejansko me ni več skrbelo. Po zajtrku pa sem se srečala z novim izzivom. Kako naj komu od zaposlenih, za katerega ne vem, kje sploh je, nakažem, da sem zaključila in bi se rada vrnila nazaj v sobo? »Dobro. Vem, da videči s ciljem po vzbujanju pozornosti pri drugi osebi z njo vzpostavijo očesni stik ali pa ji pomahajo. Mi lahko to vedenje kako pomaga? Če jaz ne vidim celotne neverbalne komunikacije drugih, pa lahko drugi vidijo mojo,« sem razmišljala. Poskusila sem s tem, da sem krožnik in skodelico za kavo premaknila stran od sebe, se s hrbtom naslonila na naslonjalo stola in v roko vzela telefon. Na moje presenečenje je delovalo. Kakšno minuto za tem, je do mene prišla zaposlena, ki mi je prinesla zajtrk, in me vprašala, če še kaj potrebujem.

Ob dveh popoldan smo se vkrcali na kombi, ki nas je peljal nazaj na letališče. »Ponovi vajo,« smo se šalili z Davidom in ostalimi štirimi potniki, ki so me vsi pospremili do »asistance desk« in počakali, dokler ni prišel nekdo od zaposlenih in me pospremil na kontrolo.

Pot do Barcelone je na srečo potekala brez težav. Ko sem se vkrcala na letalo, je do mene, kot se zgodi na vsakem letu, prišla stewardesa, ki mi je razložila varnostne ukrepe ob morebitni evakuaciji. Pokazala mi je tudi gumb, ki ga lahko pritisnem, če potrebujem pomoč. Tako imenovan »call help button« se nahaja na stropu nad glavo. Medcelinski leti pa ga imajo na ekranu stola, ki je pred nami. Med letom do Barcelone sem imela občutek, da se lahko končno malo sprostim. Imela sem občutek, da se končno nekam premikam. Tako lokacijsko kot tudi simbolično. Prihod na Barcelonsko letališče pa je v meni sprožil nov vir negotovosti. Če sem imela v Italiji izkušnjo, da zaposleni na letališču ne znajo angleško, je bilo v Španiji še desetkrat slabše.

Ko je na letalu pristopil zaposleni, ki naj bi me pospremil z letala, sem takoj videla, da se v angleščini ne bova dogovorila ničesar. Ker sem iz izkušenj zadnjih 24 ur bila tega že vajena, sem razmišljala, na kakšen način mu naj sporočim, kam moram iti. Odločila sem se, da mu bom pokazala novo letalsko karto in upala, da bo razumel, da je moj postanek v Barceloni le prehod. Na srečo je to tudi delovalo. Ne glede na to, da sva se glede tega, da moram počakati na drug let, hitro dogovorila, sem opazila nove težave. Ko mi je sicer prijazen zaposleni v jeziku, ki je bila mešanica angleščine in španščine dejal, naj se usedem in počakam, sem imela zanj še veliko vprašanj, ki mu jih zaradi jezikovnih ovir nisem mogla postaviti: kaj pomeni »počakaj tukaj« - kje tukaj sploh je? Koga lahko pokličem, če potrebujem stranišče, vodo, hrano? Ker nisem imela druge izbire, sem pač počakala. Čez kakšne pol ure je pristopil drug zaposleni in mi rekel, naj grem z njim.

Barcelonsko letališče je eno izmed največjih letališč v Evropi, kar pomeni, da tudi hoja od točke A do B lahko traja. V te namene imajo večja letališča za osebe s spremstvom in starejše organiziran prevoz z majhnimi avtomobilčki. Vožnja z njimi mi je vedno zabavna. Vrača me v otroštvo, saj imam občutek, kot da sem v zabaviščnem parku, kjer se vozim z mini avtomobilčki, cilj česar je izogibanje trčenju z drugimi. Sistem letališč zaposlenim narekuje, da se lahko določena skupina zaposlenih z določenimi delovnimi nalogami giblje po določenem delu letališča. V praksi to pomeni, da so se osebe, ki so me spremljale po letališču, večkrat zamenjale. V primerih, ko jezik ne predstavlja ovire, zaposleni vedno povejo, kako dolgo približno moram nekje počakati, kam lahko grem, če kaj potrebujem, kje točno sem in ali bo prišla pome oseba, ki me je do neke točke pospremila, ali pa bo prišel kdo drugi. Tak sistem daje strukturo, osebam, ki potujejo same, a pri tem potrebujejo pomoč zaposlenih, pa daje občutek varnosti. Ker zaposleni angleščine niso bili vešč, meni pa španščina tudi ni blizu, teh informacij nisem mogla pridobiti, kar je v meni vzbujalo precej negotovosti. Ko sem bila v Italiji, sem ne glede na vse vedela, da sem blizu doma. Vedela sem, da bi zagotovo kdo prišel pome, če bi se odločila, da bi šla rada domov. S tem, ko sem prišla v Barcelono, pa sem ostala bolj sama. Ko sem tako čakala in nisem vedela, na katerem delu letališča sem, sem pomislila, kako bi si lahko pomagala. Vedela sem, da znam opazovati okolico in iz nje kljub popolni izgubi vida prepoznati informacije, ki mi lahko v nekem kontekstu in situaciji koristijo. Po izkušnjah vem, da imajo zaposleni pri sebi walkie-talkije – lahko opazim koga, ki se pogovarja po njem? Prostor, kjer je manj gneče, nakazujejo na to, da sem bolj v notranjosti letališča ali na »gatu«, ki ga lahko prepoznam tudi po tem, da se na nekem mestu naenkrat zbere gruča ljudi. Ta ista gruča pa se premika naprej, ko se pojavi zvok, ki nakaže na to, da je bila letalska karta preverjena in je osebi omočen vstop na letalo; lahko to opazim? Ne glede na to, da seveda nisem točno vedela, kje se nahajam, so mi te informacije pomagale, da sem o tem lahko vsaj sklepala. Ko sem slišala, da se nekdo pogovarja po walkie-talkiju, sem sklepala, da v bližini sedijo zaposleni, kar je zame pomenilo, da sem zagotovo nekje, kjer nihče ne bo pozabil name, in da kljub temu, da ne znam jezika, nisem na popolnoma napačnem mestu.

Takšno sklepanje (za katerega sem kasneje ugotovila, da je pravilno), mi je pomagalo, ko sem ob 22.15 uri čakala na let do Lanzaroteja. Čas je bil, da bi letalo že vzletelo, mi pa se še nismo vkrcali. Moja utrujenost in stres celotne poti sta takrat pokazala svoj pravi obraz. Kaj, če bo let odpovedan? Kaj, če so pozabili name? Zakaj nikogar ne morem vprašati, kaj se dogaja ... Ja. Lahko bi uporabila Google prevajalnik, na kar sem pomislila večkrat. A kaj, ko mi na letališču ni delal internet. Na srečo je nekaj minut kasneje do mene pristopil zaposleni, ki mi je nakazal, naj grem z njim. »Ima letalo zamudo?« »Oprostite, ne razumem.« Ah, poskus je bil dober.

Na letalu proti Lanzaroteju, ki je imelo dejansko 40 minut zamude, sem si končno dovolila začutiti vso utrujenost. Vedela sem, da je na Lanzaroteju časovna razlika, vendar sem bila tako utrujena, da nisem znala preračunati, koliko je ura, niti kako dolgo bomo leteli. Ko smo ob 1.15 zjutraj po lokalnem času (po slovenskem času je bila ura 0.15) končno pristali, sem bila tako utrujena, da sem se spraševala, če sem sploh na pravem otoku. Del utrujenosti pa je izginil takoj, ko sem na letališču zaslišala svoje ime. K sebi me je klicala Sina – oseba, ki me bo cel teden spremljala. Takrat sem vedela, da se moj dopust lahko začne.

Lanzarote – otok večne pomladi

Poleg Sine sem na letališču spoznala tudi Davida – direktorja organizacije Lanzability, ki v okviru dostopnega turizma sodeluje z organizacijo Seable Holidays. Po kratkem pogovoru, ki se ga zaradi prevelike utrujenosti spominjam le bežno, sva se s Sino z avtomobilom odpravili v kraj Puerto del Carmen – kraj, kjer se je nahajal hotel, v katerem bom preživela čas do odhoda naslednji četrtek. Po kratki orientaciji po sobi, sem se ob treh zjutraj končno odpravila spat.

Na sobotno jutro me je alarm prebudil ob deveti uri. Ko sem se prebudila in uredila, sem si vzela nekaj časa, da sem se bolj natančno sprehodila po apartmaju. Obsegal je velik prostor, v katerem sta se nahajali kuhinja in dnevna soba, kopalnico s straniščem in sobo. Po zajtrku, ki je bil v jedilnici hotelskega poslopja, sva se s Sino odpravili na prvi izlet, ki sem se ga zelo veselila. Odpravili sva se v vodni park, kjer sem si ogledala različne živali. Sprehodili sva se tudi na ogled predstave z orli, čemur je sledil vrhunec tega dne – plavanje z delfini. Z majhno skupino obiskovalcev smo se podali v bazen s tremi delfini. Vsak od nas se je imel možnost delfina tudi dotakniti. Zame je bila to neprecenljiva izkušnja, saj si do takrat nisem znala predstavljati, kakšni sta njegovi velikost in koža. Po tem, ko smo se z delfini tudi fotografirali, nam je njihov skrbnik pokazal različne gibe z roko, ki za delfina pomenijo različne ukaze. »Z zapestjem naredite tri kroge,« in glej, delfin je v zraku naredil trojni salto. »Zaploskajte in boste videli, kako tudi delfin zaploska na svoj način.« Kako pa dejansko to naredi, sem se spraševala. Odgovor na to vprašanje sem dobila s tem, ko je delfin začel mahati z plavutjo, kar sem začutila tudi tako, da mi je na glavo ulil kar precej vode, čemur smo se vsi samo nasmejali.

Slika: delfin, ki skače čez mene

Po obisku vodnega parka sva se odpravili v Lidl, saj sem se odločila, da si bom kosilo in večerjo pripravljala v svojem apartmaju. Skozi celotno potovanje sem bila presenečena, da so cene zelo primerljive našim, saj sem pričakovala, da bodo višje. Po španski siesti (počitku, ki je za Špance značilen ob popoldnevih), sva se okoli sedmih zvečer odpravili na sprehod po пристanišču. Sprehajali sva se po ozkih uličicah, kjer sem lahko videla veliko majhnih trgovinic in restavracij.

»S hčerko sem se na otok preselila pred dvanajstimi leti, saj sva obe potrebovali spremembo. Jaz na tem otoku čutim veliko miru. K nam prihaja okrog tri milijon turistov letno, ampak se tega ne občuti. Otok je dolg okoli 78 in širok približno 37 kilometrov. Je majhen, a na njem lahko doživiš veliko stvari. Tudi naša arhitektura je zelo zanimiva. Na otoku prevladuje polpuščavsko podnebje, prav tako pa gre za vulkansko območje in naš cilj je, da bi naša arhitektura obdržala naravne, zemeljske barve. Zato je pri nas pravilo, da morajo biti vse stavbe bele. Tiste, ki se nahajajo ob morju, imajo modra, hiše, ki pa so bolj oddaljene od morja, pa zelena vrata in polkna. Zaradi polpuščavskega podnebja pri nas drevesa ne rastejo, zato je tudi les dragocena dobrina. Zaradi tega pa so hiše, ki imajo lesena vrata in polkna, včasih veljale kot odraz bogastva. Te tri barve sicer niso obvezne, ampak hkrati tudi nikomur ne pride na misel, da bi od tega odstopal. Zanimivo pa je tudi to, da nobena hiša ni višja od enega nadstropja, kar je super, saj imamo s tem lep razgled na vse, kar nas obdaja.«

Slika: hiške in kaktusi

Iz Sinine pripovedi sem čutila, kakšno pripadnost in ljubezen čuti do tega otoka. Veselila sem se, da bom o njihovem podnebju in vulkanskem delovanju izvedela več še naslednji dan, ko se bova odpravili v nacionalni park.

Na vrh

INTEGRACIJA: Integracija slepih in slabovidnih v Mehiki

Avtorici: *Mateja Pineda in Sabina Dermota*

Urednica rubrike: *Sabina Dermota*

V prispevku avtorici opišeta težave, s katerimi se spopadajo slepi in slabovidni v Mehiki. Opišeta njihov status, pogoje zavarovanja, dostop do tehničnih pripomočkov, možnosti zaposlovanja in medsebojne pomoči. Ob koncu pa podata primerjalno mnenje s slovenskimi razmerami.

V rubriki Avtoportret smo izvedeli nekaj o življenjski poti Mateje Pineda. Kaj jo je pripeljalo v Mehiko in kako se je znašla, ko je izgubila vid. Mene pa je zanimalo, kako v Mehiki živijo drugi slepi in slabovidni. Pa si pogledjmo nekaj dejstev, ki mi jih je zaupala Mateja.

»Lepo pozdravljena, Mateja! Nam lahko zaupaš, kje živiš?«

»Živim v eni od 32 Združenih mehiških držav. Gotovo ste že slišali za Estado de Mexico. Glavno mesto te države je Mexico City. Jaz pa živim v državi Hidalgo, ki leži severno od Estada. Glavno mesto Hidalgo je Pachuca de Soto in ima več kot 285.000 prebivalcev.«

»V Mehiki seveda živi tudi veliko slepih in slabovidnih. Kakšen je njihov položaj v družbi?«

»O, to je pa zelo, zelo različno. Jaz bi jih razdelila v tri skupine in sicer tiste, ki so slepi od rojstva, tiste, ki so oslepele kasneje v življenju in slabovidne.«

»S kakšnimi izzivi se spoprijemajo slepi od rojstva?«

»Od rojstva slepi imajo zelo različne usode. V nekaterih primerih se jih družina sramuje in tako le redko kdo ve, da sploh obstajajo. To gre ponekod celo tako daleč, da jih niti v šole ne vpisujejo. Dejstvo, da je tukaj na pohodu inkluzivnost v šolah za vsako ceno, za seboj potegne neusposobljene učitelje. Kar je seveda razumljivo. Le kako bi se lahko en sam učitelj specializiral za pomoč slepim, gluhim, avtistom, otrokom z downovim sindromom in hkrati poučeval tudi otroke brez specifičnih potreb? Žal ni več institucij, kjer bi specialni pedagogi, strokovnjaki za poučevanje slepih in slabovidnih poučevali to populacijo otrok in jo tudi usposobili za vsakdanje življenje. Tisti del od rojstva oslepele populacije, ki se rodi dobro situiranim staršem, pa jim družina brezpogojno stoji ob strani. Neumorno iščejo različnih vrst pomoči in usposabljanja zanje, ki pa so seveda zelo draga.«

»Kako pa gre slabovidnim v Mehiki?«

»Skupini slabovidnih gre najbolje od zgoraj omenjenih ljudi. Zlasti še, če je slabovidnost permanentna, ne le ena od faz na poti k popolni izgubi vida. Slabovidni so od teh treh skupin najlažje zaposljivi. Če so se pripravljeni usposabljati, je možna zaposlitev v bankah, v državnih institucijah in v kateri od zavarovalnic. Z malo sreče lahko najdejo delo tudi na kakšnem drugem področju.«

»S kakšnimi situacijami pa se srečujejo osebe, ki izgubijo vid kasneje v življenju?«

»Rekla bi, da je kasneje oslepelim tukaj najtežje. S slepoto se ne sooča le oseba sama, temveč je to velika sprememba za vso družino. Prej videča oseba sedaj ne vidi več, ne služi denarja, hkrati pa je njena bolezen finančni strošek za vso družino, ki ga mora nositi nekdo drug. V tem primeru je zelo odvisno, v kateri od mehiških držav živiš. V večjih mestih, kot sta Mexico City in Jalisco, je več možnosti za rehabilitacijo. Povsod drugod pa je treba biti zelo iznajdljiv. Nikjer drugod ni niti psihološke, niti rehabilitacijske podpore. Vsi bi se morali torej rehabilitirati tam, to pa je finančno nemogoče. Zlasti v socialno šibkih družinah. Z drugimi besedami, oboleli postane težko breme. Mnogi se čustveno ne poberejo in nikoli ne rehabilitirajo. To postane hudo breme tudi za medsebojne odnose. Oslepela oseba se zlahka znajde v slepi ulici: bolna, brez denarja, brez doma, brez hrane in zdravil. Velikokrat tudi brez vsakega upanja. Situacija postane brezizhodna.«

»Kako pa državne institucije pomagajo skupnosti slepih in slabovidnih? Kako je z zdravstvenim zavarovanjem, pokojninskim zavarovanjem in tehničnimi pripomočki?«

»V zadnjih treh letih se je končno nekaj premaknilo na tem področju. Predsednik države je začel s programom Dobrobit. Ta program zagotavlja podporo slepim in slabovidnim v znesku 155 evrov vsaka dva meseca. Se pravi 65,50 evrov mesečno. Ta znesek tukaj žal ne reši finančnih stisk in pahne našo populacijo v finančno odvisnost od drugih oseb, kar je izjemno neprijetno. Tako za nas, kakor za ljudi, ki nas podpirajo. Imamo sicer tudi državno zdravstveno zavarovanje. Klinike, ki bi zdravile prek tovrstnega zavarovanja, pa so zelo redke. Druge zdravstvene ustanove, ki zdravijo prek tovrstnega zavarovanja, pa so še v povojih. Praktično to dostikrat pomeni, da ti zdravnik neke zdravstvene ustanove predpiše zdravilo, ki pa ga v lekarni te ustanove nimajo. Bolnik je tako prisiljen zdravilo plačati kot samoplačnik, kar pa je s tako nizko državno pomočjo precej težko, zato dostikrat ostane brez njega. Kot primer naj navedem inzulin, ki ga mora v takšnem primeru bolnik plačati sam. Posledično je tukaj veliko oslepelih zaradi sladkorne bolezni.

Kar pa se tiče pripomočkov za slepe in slabovidne, so tukaj vsi plačljivi, tako medicinski, kot tehnični. Izjema so morda bele palice. Nekatere organizacije namreč ob dnevu bele palice organizirajo določene prireditve in ob tej priložnosti podarijo nekaj palic slepim uporabnikom. S tem, da se potem z njimi fotografirajo in pišejo članke o svoji dobroti. Ne želim biti nehvaležna, a ne morem prek dejstva, da ima naša skupnost resnično velik problem s preživetjem. Mnogi ne morejo plačati hrane, bivanja, obleke in zdravil. Zelo si želim, da bi se na tem področju kmalu kaj spremenilo.«

»Kaj pa osebna asistenca? Domnevam, da je nimate.«

»Od te smo zelo daleč. Iznajdljivosti vsakega posameznika je prepuščeno, kako bo šel po svojih opravkih. Stiska prisili človeka, da se prilagodi in poišče druge možnosti. Pomoč poišče pri mimoidočih, pri trgovcih v trgovinah, pri državnih uradnikih in podobno. Ob tem ne smemo pozabiti, da je Mehika dokaj nevarna država iz več razlogov. Ceste so zelo slabe in slabo vzdrževane. Prometna varnost pešcev je praktično na ničli, pločniki so zelo redki, če pa že so, jih zasedejo z rastlinami, pred trgovinami pa s prodajnimi izdelki. Naslednja stvar je kriminal. Veliko je žeparjev, roparjev in ugrabiteljev. Ni potrebno posebej poudarjati, da je glede tega naša skupina še posebej ranljiva.«

»V Sloveniji imamo za medsebojno pomoč ustanovljeno Googlovo skupino Pomagajmo si. Kako pa je pri vas?«

»V Mehiki je zelo razvejana uporaba WhatsApp aplikacije. Uporabljajo jo tudi uradne institucije. Med drugim tam krožijo oglasi za razne tečaje, na primer pravopisja, računalništva, matematike, angleščine, učenje uporabe telefonskih aplikacij in celo kuhanja. Vsi ti tečaji se potem odvijajo prek aplikacije Zoom. Prav tako pa se prek WatsAppa odpirajo razne skupine za druženje, molitve, branje, ljubitelje glasbe, filmov in podobno.«

»Bi ob koncu rekli nekaj še o zaposlitvi?«

»Kot sva že rekli, največ uradno zaposlenih dela v državnih institucijah: na bankah, upravnih enotah, na sodiščih. Nekaj tudi v podjetjih, na primer tovarni krožnikov in kozarcev. To so delovna mesta, ki zagotavljajo tudi pokojninsko zavarovanje in delavci ob koncu meseca dobijo plačilno listo.

Veliko pa jih dela na črno. To je pravzaprav praksa tudi med zdravo populacijo. Slepí naredijo tečaje masaže in nato ponujajo svoje usluge na domu in po službah. Nekateri tudi prodajajo razne prigrizke, na primer čipse tako, da jih kupijo v trgovinah in potem preprodajajo na ulicah. Tudi glasbeniki se najdejo, in takšni, ki delajo na radiju.«

Tako, na kratko sva opisali življenje slepih in slabovidnih v Mehiki. Iskreno povedano, tovrstna invalidnost je velik izziv za vsakogar in z njo nikjer ni lahko živeti. Težko pa bi med Slovenci in Mehičani potegnili vzporednico, saj je slednjim težje na vseh omenjenih področjih. Zelo težko si namreč ustvarijo dostojno življenje. Prepričana sem, da ima za razmere slovenskih slepih in slabovidnih med drugim tudi zelo pomembno vlogo Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije, ki si že več kot 100 let prizadeva za pravice in ugodnosti svojih članov. Medtem, ko je v Mehiki večina slepih in slabovidnih prepuščena sama sebi, lastni iznajdljivosti in materialnemu statusu posameznikove družine.

Mateja, hvala, ker si izkušnje Mehičanov delila z nami. Verjamem, da nam boš kdaj zaupala še kakšno svojo izkušnjo. Iskreno ti čestitam k uspešni rehabilitaciji in tvoji fenomenalni vrnitvi v kreativno življenje.

Na vrh

INVALIDSKO VARSTVO: **Zakon o socialnem vključevanju invalidov v neskladju z Ustavo**

Avtor in sodelavec: *Brane But*

Ustavno sodišče RS je dne 4. 7. 2024 soglasno ugotovilo, da je Zakon o socialnem vključevanju invalidov (ZSVI) v neskladju z Ustavo v delu, kjer ukinja preživninsko obveznost staršev do otrok z invalidnostjo iz tega zakona. Določilo je tudi, da se naj do odprave neskladja osnovno preživljanje oseb z invalidnostjo po tem zakonu zagotavlja tudi s preživninsko obveznostjo staršev. Odločba Ustavnega sodišča je bila objavljena v Uradnem listu RS št. 60/24 z dne 19. 7. 2024.

Glede na ustavno odločbo naj se osnovno preživljanje oseb z invalidnostjo v primeru, če njihove potrebe presegajo višino nadomestila za invalidnost ter pravice do dodatka za pomoč in postrežbo iz Zakona o socialnem vključevanju invalidov, zagotavlja tudi s preživninsko obveznostjo staršev, ki jo je urejal 123. člen Zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih še pred uveljavitvijo kasnejših sprememb tega člena.

Zakon o socialnem vključevanju invalidov z začetkom veljavnosti 1. januarja 2019, ki je glede na odločitev Ustavnega sodišča v neskladju z Ustavo, pa je določil prenehanje preživninske obveznosti staršev in kot prejemka invalidov opredelil nadomestilo za invalidnost in dodatek za pomoč in postrežbo.

Nadomestilo in dodatek po Zakonu o socialnem vključevanju invalidov sta sicer višja kot po Zakonu o družbenem varstvu duševno in telesno prizadetih oseb, ki je veljal do konca leta 2018. Kljub temu naj ne bi zadoščala za kritje vseh osnovnih življenjskih potreb osebam s težjimi oblikami invalidnosti.

Zakon o socialnem vključevanju invalidov naj bi določal nadomestilo in dodatek za vse enako, na ta način pa naj ne bi upošteval posebnih potreb posameznih invalidov, zato naj nekaterim izmed njih ne bi zagotavljal ustrezne stopnje socialne varnosti. Država zagotavlja le del sredstev, glede preostanka pa pravni položaj te skupine invalidov še vedno ni urejen.

Zakon o socialnem vključevanju invalidov naj bi poslabšal položaj oseb s težjimi oblikami invalidnosti. Njihove potrebe so bile namreč do uveljavitve tega zakona pokrite ob pomoči države tudi s preživninsko odgovornostjo staršev. Ob ukinitvi slednje pa zakonodajalec ni predvidel zadostnih sredstev za preživljanje, kar pomeni, da je prekomerno posegel v ustavne pravice invalidov.

Ustavno sodišče meni, da Zakon o socialnem vključevanju invalidov ne zagotavlja tistega, kar je tej skupini oseb z invalidnostjo zagotavljala prej veljavna ureditev, torej 123. člen Zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih.

S tem ko je zakonodajalec ukinil obveznost staršev, da preživljajo svoje polnoletne otroke z invalidnostjo brez zadostnih sredstev za preživljanje, in hkrati ni ustavno skladno uredil obveznosti države na področju njihovega socialnega varstva, je prekomerno posegel v pravni položaj obravnavane skupine oseb, meni Ustavno sodišče.

VIR:

- <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/2024-01-2091/odlocba-o-ugotovitvi-da-je-zakon-o-socialnem-vkljucevanju-invalidov-v-neskladju-z-ustavo>
- [IUS-INFO - Ureditev socialne pomoči invalidnim osebam neskladna z Ustavo \(iusinfo.si\)](https://www.iusinfo.si)

Na vrh

TEHNIČNI PRIPOMOČKI: **Predstavitev programa in pravic za pridobitev tehničnih pripomočkov**

Avtor: Petra Derganc, strokovna sodelavka za tehnične pripomočke na ZDSSS

Članek obravnava razvoj programa tehničnih pripomočkov, ki ga izvaja Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije (ZDSSS). Poudarek je na pravicah slepih in slabovidnih oseb do tehničnih pripomočkov v okviru zdravstvenega zavarovanja in Zakona o izenačevanju možnosti invalidov. Predstavljeni so osnovni pripomočki, ki jih ZDSSS zagotavlja na podlagi teh pravic. Članek vključuje tudi kontaktne podatke za pridobitev dodatnih informacij na to temo.

Nova rubrika Tehnični pripomočki na ZDSSS in novosti vas bo po novem pričakala v vsaki številki elektronske revije Rikoss. V njej bomo skupaj s pomočjo zunanjih sodelavcev predstavljali pripomočke, ki jih lahko dobite na Zvezi slepih in slabovidnih Slovenije, prav tako pa bomo veliko pozornosti namenili tudi razvoju pripomočkov za slepe in slabovidne, novostim, ki se pojavljajo na trgu, in delali primerjave med posameznimi pripomočki. Smo v dobi hitrega razvoja umetne inteligence, kar pa vpliva tudi na funkcije pripomočkov za slepe in slabovidne. Z vami bom Petra Derganc, zaposlena na področju tehničnih pripomočkov na ZDSSS.

Ustanovitev zveze društev slepih in slabovidnih Slovenije

Za pridobitev tehničnih pripomočkov z določenimi državnimi subvencijami za slepe in slabovidne je zaslužna prav Zveza oziroma vsi, ki so se udeleževali na tem področju. Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije je invalidska organizacija, ki v Republiki Sloveniji deluje v javnem interesu ter ima status reprezentativnosti za slepe in slabovidne. Interese slepih in slabovidnih zastopa na državni ravni. Poslanstvo ZDSSS se je izoblikovalo in preverjalo v neposrednem življenju slepih in slabovidnih, v odzivanju na vsakokratne družbene razmere, prepoznavanju posebnih potreb ter interesov slepih in slabovidnih v vsakdanjem življenju in delu. Za njihove potrebe so bili razviti številni posebne socialni programi in storitve. Vsi programi delujejo z namenom, da se lahko slepi in slabovidni čim bolj neodvisno in enakopravno vključujejo v družbeno okolje.

(povzeto s spletne strani ZDSSS)

Program tehničnih pripomočkov in pravice slepih in slabovidnih na tem področju

Eden izmed programov je program tehničnih pripomočkov. Na Zvezi je prisoten od leta 1991, njegov namen pa je zagotavljanje najboljših mogočih tehničnih pripomočkov in svetovanje pri uporabi glede na vrsto in stopnjo okvare vida, ob upoštevanju individualnih potreb pri delu, šolanju ali vsakdanjem življenju. Prav tako je izjemno pomembno povezovanje med društvi in širjenje koristnih informacij za slepe in slabovidne, zato se področje tehničnih pripomočkov večkrat predstavlja tudi po društvih in posameznih dogodkih po vsej Sloveniji.

Pravila obveznega zdravstvenega zavarovanja

V preteklih letih smo na področju tehničnih pripomočkov dosegli najpomembnejše premike v pravici do zagotavljanja tehničnih pripomočkov iz naslova obveznega zdravstvenega zavarovanja. Pripomočki bela palica, predvajalnik zvočnih zapisov, brajev stroj, brajeva vrstica in ultrazvočna palica so tako ob izpolnjevanju pogojev lahko predpisani iz strani osebnega zdravnika (to velja za belo palico) ali pa zdravnika specialista (ostali pripomočki).

Bela palica je alfa in omega mobilnosti slepe ali slabovidne osebe, zato smo na Zvezi že pred leti razširili ponudbo na več tipov belih palic.

Klasična grafitna zložljiva palica je namenjena slepim osebam. Je lahka, vzdržljiva in ima možnost menjave kolesčka. Na voljo so različne velikosti in sicer od 60 cm do 160 cm. Dobavitelj teh palic je kanadski Ambutech, ki nam bo v naslednjem letu predstavil tudi novo teleskopsko palico, hkrati pa bo izboljšal člene že obstoječih belih palic.

Teleskopska palica proizvajalca Svarovsky je majhna in lahka, njena glavna funkcija je opozorilo, zato jo včasih imenujemo tudi opozorilna bela palica. Primerna je za slabovidne, ki še ne potrebujejo tipanja po okolici, ali pa za slepe s spremljevalcem. Palica se hitro odpre in tudi podre, zato je res primerna le za opozorilo in je za resnejšo uporabo ne priporočamo.

Pohodna bela palica je namenjena predvsem slabovidnim, ki imajo še nekaj ostanka vida in še ne potrebujejo klasične bele palice. Zaradi nepoznavanja znaka bela palica je dostikrat v okolju spregledana, zato jo priporočamo osebam z začetnimi znaki slabovidnosti in slepote. V osnovi je popolnoma enaka klasičnim pohodnim palicam, torej ima tri člene, ki se jih izvleče do zelene višine in zategne. Je v celoti bele barve.

Oporna bela palica pa je odličen pripomoček za starejše osebe, ki imajo poleg slepote ali slabovidnosti težave tudi z ravnotežjem. Višina palice se nastavlja na enak način kot pri pohodni, torej izvlečemo člene ter jih zategnemo na velikost, ki nam ustreza. Ročaj oporne palice je v obliki narobe obrnjene črke L, tako da se lahko oseba nanjo dobro opre.

Predvajalnik zvočnih zapisov omogoča stik s časopisi in knjigami kljub delni ali popolni zgubi vida. Trenutno dobavljamo predvajalnike znamke JVC in Panasonic. Oba omogočata poslušanje posnetkov na CD-jih in imata funkcijo DAB+ radia, možnost predvajanja prek USB vhoda in seveda predvajanja MP3 datotek. Pri tej kategoriji se lahko zavarovana oseba odloči tudi za nadstandardni predvajalnik, na primer predvajalnike DAISY formatov.

Brajev stroj je za zavarovance, ki so večji uporabe brajice. Dobavljamo klasičen mehanski brajev stroj Perkins. Je preprost za uporabo in zelo vzdržljiv. Ima nastavljivo širino za vstavljanje papirja in je uporaben tako za preprosto pisanje kot za kompleksnejše matematične enačbe. Za pridobitev tega pripomočka je potrebno na Zvezi opraviti preizkus usposobljenosti za delo z brajevim strojem.

Brajeve zasloni so odličen pripomoček za zahtevnejše uporabnike računalnika. Za pridobitev brajeve vrstice je prav tako potrebno na Zvezi opraviti preizkus o znanju dela z brajevo vrstico. Na trgu jih poznamo kar nekaj in se jim bomo v nadaljnjih člankih posvetili s podrobno analizo.

Ultrazvočna bela palica je pripomoček, ki je namenjen izključno gluhoslepim. Poleg osnovnih funkcij bele palice ima dodan še taktilni del in obveščanje ovir na višini. Tovrstne bele palice so se v zadnjih letih izjemno razmahnile in razvile. Z boljšo tehnologijo so postale lažje in bolj uporabne. Vsekakor si tudi one zaslužijo svoj lastni članek, kjer jih bomo postavili na vpogled in primerjavo.

ZZZS omogoča tudi pridobitev psa vodiča, ki je izjemno pomemben ne le v smislu orientacije slepega in vodenja, temveč tudi iz socialnega vidika. Več o tej pravici, si lahko preberete v članku pretekle izdaje Rikoss: https://www.zveza-slepih.si/rikoss/wp-content/uploads/2020/12/Pes_vodnik_pravicevaditelji.pdf

Zakon o izenačevanju možnosti invalidov

Leta 2014 smo dosegli še en mejnik, saj je bil na podlagi Zakona o izenačevanju možnosti invalidov (ZIMI) 3. 10. 2014 v Uradnem listu RS, št. 71, objavljen pravilnik o tehničnih pripomočkih in prilagoditvi vozila, ki podrobneje opredeljuje, kateri pripomočki pripadajo posameznim invalidom in pod kakšnimi pogoji. S tem se je razširil seznam sofinanciranja pripomočkov za slepe in slabovidne. Na listi pripomočkov tako najdemo sofinanciranje govoreče ure, govorečih tehtnic, mobilnega telefona, računalnika, programske opreme in še mnogo drugih. Zakon ZIMI in seznam pripomočkov z vsemi pogoji si lahko podrobneje pogledate tukaj: <https://www.zveza-slepih.si/okvare-vida/pravice-slepih-in-slabovidnih/>

Letos želimo razširiti sofinanciranje tehnološko naprednejše pripomočke, kot so pametne bele palice, pametna očala, pametne ure in bralnik podnapisov. Vse našete pripomočke bomo podrobneje opisali v naslednjih člankih in naredili med njimi primerjave.

Tehnične pripomočke, ki jih nudi ZDSSS, lahko prevzamete v tretjem nadstropju stavbe na Groharjevi 2, 1000 Ljubljana. Prav tako vam z veseljem o njih svetujemo, da bodo vaše odločitve lažje. Za vsa vprašanja iz tega naslova smo na voljo vsak delavnik med 8:30 in 15:00 uro na telefonski številki 01 47 00 224. Obiščete nas lahko kadarkoli med uradnimi urami, priporočamo pa predhodni dogovor obiska.

[Na vrh](#)

PAMETNI TELEFONI: **Predstavitev pričakovanih novosti v iOS 18**

Avtor in sodelavec: *Safet Baltić*

V članku bom opisal, katere novosti lahko pričakujemo v najnovejšem Applovem operacijskemu sistemu za iPhone, verzija iOS 18, ki bo izšel v mesecu septembru ali oktobru letos. Pri tem pa se osredotočam na prednosti novega sistema za slepe in slabovidne uporabnike.

Novosti v iOS 18

Apple je s predstavitvijo operacijskega sistema iOS 18 ponovno dvignil standarde za mobilne naprave. Novi iOS 18 prinaša številne izboljšave in nove funkcije, ki izboljšujejo uporabniško izkušnjo in povečujejo zmogljivosti naprav iPhone. V tem članku bom opisal glavne novosti, ki jih prinaša iOS 18. Prva in za nas najpomembnejša je, da je Apple na podlagi spremembe in dopolnitve Zakona o javni rabi slovenščine (v uporabi je od 27. aprila 2024) napovedal nov poslovenjeni operacijski sistem, poslovenil bo uporabniški vmesnik novega mobilnega operacijskega sistema iOS 18. Slovenščina bo tako na voljo na vseh Applovih napravah, ki bodo podpirale iOS 18. Poleg tega je pomemben tudi podatek, da je vlada RS v zakonu določila tudi dve prehodni obdobji. Proizvajalci bodo morali v 18 mesecih prevesti operacijske sisteme in grafične uporabniške vmesnike v elektronskih napravah, pogoj, ki ga bo Apple letos izpolnil. Za govorne uporabniške vmesnike, kot je na primer Siri, pa velja daljše prehodno obdobje. Te bodo morali proizvajalci prevesti v roku dveh let in pol, upam pa, da ga bo Apple izpolnil še pred iztekom tega obdobja.

Z novo verzijo iOS 18 prihaja tudi že dolgo časa pričakovana Applova umetna inteligenca po imenu Apple Intelligence, ki bo vplivala na delovanje celotne naprave. Siri bo ena od funkcij, na katero bo Apple Intelligence močno vplivala. Glasovna pomočnica bo prežeta z močjo umetne inteligence in bo presegla okvire klepetalnega robota s standardnimi ukazi in odgovori ter postala bolj podobna modelom umetne inteligence, ki smo jih vajeni v zadnjem času. Bolje bo razumela, kaj govorimo, zagotavljala naravnejše odzive ter poznala funkcije in nastavitve našega telefona. Apple Intelligence večinoma temelji na lastnem razvoju Appli. Da pa lahko pokrijejo vse potrebe uporabnikov, so se združili s podjetjem OpenAI in si sposodili moč ChatGPT-ja, z namenom najboljše uporabniške izkušnje.

Aplikacija za elektronsko pošto bo dobila več kategorij, kot so promocije, oglasi in podobno. Z ločevanjem pošte nameravajo poskrbeti, da bo najprej vidna relevantna pošta, nezaželeni pa res dostopni samo, če jo iščemo. Imela naj bi tudi sposobnost prepoznavanja tega, katera pošta je najbolj pomembna, in naj bi vam jo prikazala v novem prednostnem pogledu. Pri pisanju sporočil naj bi nam pomagala Applova inteligenca.

Sistem bo omogočal tudi snemanje telefonskih klicev, umetna inteligenca pa nam bo medtem v realnem času govor s pomočjo transkripcije prepisovala v besedilo. Če

boste uporabljali možnost snemanja klicev, bo klicani predhodno obveščan o snemanju.

Tudi aplikacija Notes (beležnica) bo v iOS 18 omogočala snemanje ter transkripcijo v besedilo s pomočjo umetne inteligence. Za zgoraj navedene možnosti transkripcije se še ne ve, ali bodo delovale v slovenskem jeziku.

Apple naj bi v novi verziji sistema omogočil tudi globoke spremembe nastavitev brez odklepanja nastavitev telefona, po angleško jailbreak, s čimer bomo našo napravo lažje prilagodili našim potrebam.

Zatem je dobrodošla tudi možnost spreminjanja prikaza in velikosti aplikacij na domačem zaslonu. Aplikacijam bomo tako lahko spreminjali obliko ter velikost, kar bo dobrodošlo slabovidnim uporabnikom. Poleg spreminjanja prikaza, pa bomo imeli tudi možnost skrivanja aplikacij pred ostalimi ali pa jih bomo zaklenili z dodatno zaščito (PIN, geslo, prepoznava obraza), s čimer bomo lažje varovali lastno zasebnost in varnost.

Posodobljena bo tudi aplikacija Apple Wallet (denarnica), v kateri bo po novem funkcija Tap to Cash (tapni do gotovine), katera nam bo omogočila pošiljanje denarja neposredno drugemu uporabniku Apple Wallet tako, da preprosto postavimo telefona v bližino in potrdimo prenos.

iOS 18 prinaša tudi nove varnostne funkcije, kot so izboljšane metode za preverjanje pristnosti in boljša zaščita osebnih podatkov. Nova funkcija Privacy Dashboard nam bo omogočala pregled nad tem, kako in katere aplikacije uporabljajo naše podatke. Glede na obljube Appla pa bo sistem tudi optimiziran za boljšo porabo baterije, kar pomeni daljšo avtonomijo naprav.

Na področju dostopnosti za slepe in slabovidne ter njihovih nastavitev pa nam Apple v prvi vrsti obljublja izboljšani VoiceOver, in sicer je Applov zasloni bralnik po novem nadgrajen z novimi funkcijami, kot sta pametnejše in podrobnejše prepoznavanje vsebine. VoiceOver naj bi sedaj bolje prepoznaval besedilo, obraze ter predmete na slikah, kar omogoča slepim in slabovidnim uporabnikom dostop do več informacij.

Izboljšana naj bi bila tudi navigacija po zaslonu. Uporabniki bodo tako z izboljšanimi gestami in ukazi hitreje in enostavneje krmarili med aplikacijami in vsebinami ter tako lažje in hitreje delali s svojo napravo. VoiceOver bo po novem omogočal boljše prilagoditve glasov, hitrosti govora in drugih nastavitev za bolj osebno izkušnjo. Poleg tega naj bi Voice Over po novem bolje zaznaval besedilo in predmete na zaslonu, kar naj bi pomagalo pri boljši navigaciji v aplikacijah.

Zatem bo možnost Dynamic Type (dinamični način) omogočala uporabnikom, da prilagodijo velikost in slog besedila v celotnem sistemu, kar olajša branje in uporabo aplikacij slabovidnim uporabnikom.

iOS 18 bo vključeval boljšo podporo za brajeve vrstice, vključno z izboljšano združljivostjo in hitrejšim odzivom. Dodane naj bi bile tudi nove geste in bližnjice za lažjo uporabo brajevih vmesnikov. Slabovidni uporabniki bodo lahko za optimalno vidljivost še bolj prilagajali barvne sheme in kontrast, skupaj s funkcijo Night Shift in Dark Mode pa se pričakuje nadgradnja, ki bo bolje prilagojena potrebam slabovidnih.

Poleg tega se omenja tudi popolnoma nova funkcija za slepe in slabovidne, in sicer se imenuje napredno prostorsko zaznavanje prostora in okolice s pomočjo zvoka. Kako naj bi ta funkcija delovala, opisujem v spodnjih vrsticah.

iPhone naj bi za ustvarjanje tridimenzionalnega zvočnega prostora okoli uporabnika uporabljal prostorski zvok. To pomeni, da lahko zvoki prihajajo iz različnih smeri, kar omogoča boljše zaznavanje okolja. Na primer, če obstaja ovira na levi strani, bo zvok prihajal iz te smeri, kar uporabniku omogoča izogib oviri. Ta funkcija bi pomagala uporabnikom pri navigaciji v notranjih prostorih kot so stanovanja, pisarne ali trgovine. S pomočjo prostorskih zvokov bi uporabniki zaznali, kje se nahajajo določeni predmeti ali vhodi, kar izboljšuje njihovo sposobnost gibanja in orientacije. Tako lahko uporabniki uporabijo kamero in prostorske zvoke, da zaznajo in prepoznajo predmete v svoji okolici. Na primer, ko kamera zazna znake ali pomembne objekte, bo naprava ustvarila prostorske zvočne signale, ki pomagajo uporabniku ugotoviti, kje se ti predmeti nahajajo v prostoru. Seveda se o tej funkciji zgolj govori, upam pa, da se bo ta možnost resnično uvrstila v nadgradnjo, kar bi slepim in slabovidnim zelo olajšalo navigacijo.

V zgornjih vrsticah sem poskušal opisat najpomembnejše izboljšave za slepe in slabovidne, ki jih navajajo preizkuševalci beta verzije sistema in naj bi prišle z nadgradnjo sistema v iOS 18 letos septembra. Sam se nadejam, da se bodo te napovedi tudi uresničile. Seveda pa počakajmo do uradne nadgradnje in se bomo lahko sami prepričali o resničnosti le-teh. Na koncu pa moram omeniti tudi, da naj bi funkcija Apple Intelligence v vsej svoji zmogljivosti delovala zgolj na telefonih iPhone 15 Pro in Pro Max, ki sta na trgu od lanske jeseni, ter na vseh ostalih napravah, ki bodo prišle na trg v prihodnosti. Težava je namreč, da bo Apple Intelligence integriran v telefonu. Žal je umetna inteligenca preveč zahtevna za delovanje na starejših različicah iPhona, ki nimajo najnovejšega procesorja.

[Na vrh](#)

NAMIGI IN NASVETI: Kaj storiti, če izgubite telefon ali vam ga ukradejo (2. del), Zakasnjeno pošiljanje e-sporočila pri Outlooku

Avtor in sodelavec: *Brane But*

V 2. delu prispevka ki svetuje, kaj storiti, če izgubite telefon ali vam ga ukradejo, si bomo ogledali, kaj lahko storimo, če se nam to dejansko tudi zgodi. Nato si bomo ogledali, kako si lahko pomagamo, če bomo morali čez kakšen dan nekomu poslati e-sporočilo, na primer čestitko za rojstni dan, pa bomo tisti dan odsotni, ali pa se bojimo, da bomo na to pozabili; e-sporočilo lahko napišemo takoj in se odločimo za zakasnelo pošiljanje sporočila.

164. Kaj storiti, če izgubite telefon ali vam ga ukradejo (2. del)

V 2. delu prispevka si bomo ogledali, kaj lahko storimo v primeru kraje ali izgube telefona. Preden začnete zganjati paniko, najprej pokličite ali pošljite sporočilo na izgubljeni telefon. Včasih mislite, da ste izgubili telefon, v resnici pa se skriva pod sedežem avta ali v luknji med blazinami na kavču.

Če ste pred izgubo vklopili funkcijo Najdi/Poišči mojo napravo, lahko uporabite že omenjene funkcije. Android uporabniki uporabite povezavo google.com/android/find. Prijavite se z istim Google računom kot na izgubljeni napravi. Na voljo boste imeli več možnosti:

- če je lokacija vklopljena in naprava prižgana, jo boste lahko spremljali na zemljevidu,
- predvajaj zvok, s katerim boste lažje našli napravo, če je le-ta v bližini,
- zavaruj napravo, ki omogoča zaklep ali izbris podatkov na daljavo. Prav tako boste lahko na začetnem zaslonu prikazali številko in poljubno sporočilo za morebitnega najditelja.

Apple uporabniki obiščite spletno stran icloud.com/find. Postopek je zelo podoben, prijavite se z Apple računom in izberite izgubljeno napravo. Če boste imeli srečo, boste napravo lahko našli prek zadnje zabeležene lokacije, s predvajanim zvokom, s pomočjo oddajnikov AirTag in podobno.

Naslednji korak je, da obvestite svojega operaterja, ki bo onemogočil SIM kartico oziroma storitve na vašem pametnem telefonu. Najditelj ali tat tako ne bo mogel uporabljati telefona. Čeprav večina mobilnih paketov zagotavlja veliko število podatkov (100 GB ali več) in neomejene klice in sporočila, si verjetno vseeno ne želite, da bi kdor koli klical vaše stike ali jim pošiljal zlonamerna sporočila. Zahtevek za ukinitvev storitev lahko opravite prek telefona ali na fizični lokaciji ponudnika.

Če mislite, da je vaš primer brezupen in ste se s tem sprijaznili, je zadnji korak, da izbrišete vse podatke. Tako boste zagotovili, da bodo vaše fotografije in posnetki ostali izključno vaši. To lahko storite na zgoraj omenjenih povezavah. Izbrisa ne morete razveljaviti. Priporočamo, da imate urejen načrt za izdelavo varnostnih kopij

vašega telefona. Tako boste v primeru najdenega telefona ali posledične menjave imeli možnost povrnitve vseh datotek.

Kaj morate še storiti?

- Odjavite se iz vseh računov na daljavo (družbena omrežja, banka ...).
- Spremenite gesla za vse račune.
- Če svojo napravo uporabljate za plačila, kontaktirajte svojo banko.
- Natančno spremljajte vse račune glede sumljivih dejavnosti po izgubi ali kraji.

Vir: <https://racunalniske-novice.com/>

165. Zakasnjeno pošiljanje e-sporočila v Outlooku

Denimo, če bomo morali čez kakšen dan nekomu poslati e-sporočilo, na primer čestitko za rojstni dan, pa bomo tisti dan odsotni, ali pa se bojimo, da bomo na to pozabili, lahko e-sporočilo napišemo takoj in se odločimo za zakasnelo pošiljanje sporočila.

Napišemo svoje e-sporočilo in izberemo prejemnika. V zgornji orodni vrstici, kamor se premaknemo s pritiskom na tipko Alt, izberemo zavihek Možnosti (Options). V spustnem meniju izberemo ukaz Zakasnitev dostave (Delay delivery). Odpre se nam pojavno okno Lastnosti (Properties), kjer v razdelku Možnosti dostave (Delivery options) nastavimo datum in čas dostave e-sporočila. Potrdimo z gumbom Zapri (Close) in nato naše e-sporočilo pošljemo.

Seveda e-sporočilo ne bo odposlano takoj. Premaknilo se bo v poštno mapo Odpošlji našega Outlooka. Poudariti pa moramo, da mora biti to e-sporočilo v mapi Odpošlji označeno kot Neprebrano. Če bo označeno kot Prebrano, zamik pošiljanja ne deluje.

V mapi Odpošlji bo e-sporočilo čakalo na izbrani dan in čas pošiljanja, ko bo samodejno odposlano. Seveda mora biti naš računalnik ob tem času vklopljen, odprt pa mora biti tudi Outlook.

Vir: [Outlook | trije triki za večjo učinkovitost | B2](#)

[Na vrh](#)

MEDNARODNE NOVIČKE: EBU letno poročilo, Dostopnost evro bankovcev, Muzej slepih in slabovidnih v Helsinkih, Mayfest 2024 na Irskem, Pomanjkljivo naslavljanje invalidnosti v političnih prioritetah Evropske komisije, Izboljšanje izobraževalnih mobilnih priložnosti.

Avtor: Anja Uršič

Letno poročilo EBU 2023

Na globalni in politični ravni si bo preteklo leto marsikdo od nas zapomnil kot precej nestabilno in zahtevno. Dogodki, kot so trajajoča vojna v Ukrajini in na Bližnjem vzhodu, gospodarsko nazadovanje in visoka inflacija ter vzpon nacionalističnih strank, so bili le nekatere značilnosti leta 2023. Ti strašni dogodki niso le novice v medijih, temveč so imeli uničujoč vpliv na življenje številnih ljudi! Ker se slepi in slabovidni v primerjavi z videčimi državljani pogosto soočajo z dodatnimi izzivi, je vloga EBU tako pomembna kot vedno. V letu 2023 EBU ni zagotovil le nekaj finančne podpore v humanitarnih kriznih razmerah, kot je bila tista v Ukrajini, temveč je bilo naše sistematično delo za vplivanje na sprejemanje odločitev in strukturne spremembe v Evropski uniji močno in je vodilo k izboljšanju življenja ljudi z okvaro vida po vsej Evropi. Primer uspeha EBU pri zagovorništvu je pomemben korak v smeri evropske kartice invalidnosti. Pomemben napredek je bil dosežen tudi z našim projektnim delom, v okviru katerega so bila ustvarjena številna visokokakovostna orodja, ki so na voljo slepim in slabovidnim osebam ter njihovim predstavniškim organizacijam. Ta orodja smo razširjali prek različnih komunikacijskih kanalov. O vseh teh dejavnostih in dosežkih boste lahko prebrali veliko več v tem poročilu. Organizacija EBU si prizadeva postati tudi bolj agilna in odzivna organizacija, ki je pripravljena še bolj kot doslej zagovarjati pravice slepih in slabovidnih, in to v hitro spreminjajočem se in težavnem okolju. S tem namenom smo se leta 2023 lotili načrtovanja prihodnjih let v okviru nove strategije in z novim vodstvom. Da bi pomagali pri izvajanju tega temeljnega dela v času pred 12. generalno skupščino, smo v našem sekretariatu ustanovili delovno mesto referenta za članstvo. Zahvaljujoč temu novemu delovnemu mestu smo lahko izvedli obsežno raziskavo o članstvu, ki nam je pomagala opredeliti skupne prednostne naloge za prihodnja leta. Vzporedno s strateškim načrtovanjem je bilo društvo 2023 seveda polno zaposleno z vsemi drugimi pripravami na generalno skupščino, od logistike do programa in različnih volitev. Čeprav bo generalna skupščina zajeta v letnem poročilu za naslednje leto, bi se že zdaj radi zahvalili in čestitali naši portugalski članici ACAPO za dobro organizirano in toplo generalno skupščino, ki je združila rekordno število članov EBU, da bi se po svetovni pandemiji ponovno povezali! Preden vam prepustimo uživanje v branju, bi se radi zahvalili vsem za vašo nenehno predanost in trdo delo za stvar slepih in slabovidnih. V tem uvodniku ni ne časa ne prostora za zahvale posameznikom, vendar bi se radi toplo zahvalili vsem nacionalnim članom EBU, ki vlagajo čas in energijo v nadaljnji razvoj EBU, upravnemu odboru EBU, ki zagotavlja splošno usmerjanje in vodenje, sekretariatu, ki pluje po vodah vsakodnevnega poslovanja, in vsem prostovoljcem, ki namenjajo čas EBU. Brez vaše stalne predanosti noben od dosežkov, obravnavanih v tem poročilu, ne bi bil

mogoč! Računamo na vse vas, da boste še naprej spodbujali naš skupni program! Sedaj pa vam omogočamo, da se potopite v vsebino poročila!

Več si lahko preberete na naslednji povezavi:

https://www.euroblind.org/sites/default/files/documents/AnnualReport2023_Final.pdf

Vir: <http://www.euroblind.org/>

Dostopnost evrobankovcev

EBU sodeluje z Evropsko centralno banko (ECB) že od faze zasnove evra v devetdesetih letih prejšnjega stoletja. S tem je želela zagotoviti, da bodo elementi dostopnosti na kovancih in bankovcih ustrezali svojemu namenu. ECB se redno posvetuje z EBU in to je storila tudi med razvojem druge serije evrobankovcev, serije Evropa. To sodelovanje poteka še naprej, predstavniki ECB pa so leta 2023 obiskali prostore EBU, da bi se pogovorili o prihodnjih posodobitvah valute ter zagotovili nadaljnjo in izboljšano dostopnost.

Več o tem sodelovanju in funkcijah za dostopnost, ki se uporabljajo na evrobankovcih, si lahko preberete na posebnem spletnem mestu ECB: <https://www.ecb.europa.eu/euro/visually/html/index.en.html>.

Vir: <http://www.euroblind.org/>

Muzej slepih in slabovidnih v Helsinkih

Muzej slepih in slabovidnih v Helsinkih je poseben muzej zgodovine oseb s posebnimi potrebami. Muzej je bil ustanovljen leta 1990, vzdržuje pa ga Finska zveza oseb z okvaro vida. Muzej skrbi za hranjenje, raziskovanje in prikazovanje zgodovine in kulturne dediščine skupnosti slepih in slabovidnih oseb. Muzejske zbirke vključujejo predmete, fotografije, dokumente, zvočne, govorne in video posnetke ter članske revije in knjige. Zbirke osvetljujejo zgodovino in razvoj izobraževanja slepih, tradicionalnih poklicev, dostopa do informacij in vsakdanjih pripomočkov ter delovanje organizacij slepih in slabovidnih od sredine 19. stoletja do danes.

Leta 2019 je bila obnovljena dotična osnovna razstava Stoletja dela slepih in slabovidnih, na kateri so med drugim na ogled dotični zemljevidi, brajeve knjige, brajevi reliefniki in tablice, miniaturni modeli ter tradicionalno orodje za čopiče in košare. Obiskovalci se lahko preizkusijo tudi v pisanju brajice s starimi pisalnimi pripomočki in delovnimi metodami ter preizkusijo simulacijska očala. Namen simulacijskih očal je poudariti različne stopnje slabovidnosti. Poleg tega lahko v muzeju prisluhnete pogovornim oddajam o slabovidnosti iz različnih desetletij. Osnovna filozofija muzeja je slogan mednarodnega invalidskega gibanja: „Nič o nas brez nas.“

Vir: <http://www.euroblind.org/>

Mayfest 2024 na Irskem

V Dublinu je 25. in 26. maja potekal že 43. letni festival Mayfest. Dogodek je festival vikenda športa in telesne dejavnosti Vision Sports Ireland, dogodek pa se je izkazal za izjemno uspešnega, saj se ga je v dveh dneh udeležilo več kot 370 obiskovalcev. Vse dejavnosti so bile namenjene zagotavljanju športnih in telesnih dejavnosti za slepe ali slabovidne osebe z njihovimi družinami in prijatelji. Že tretje leto zapored je bil prizorišče sobotnega programa University College Dublin (UCD). Dejavnosti so potekale v celotnem športnem kampusu UCD, vključno z notranjimi dvoranami, hokejskim igriščem, igrišči astroturf, bazenom in atletsko stezo. Ves dan je bilo na voljo veliko različnih športov in dejavnosti, vključno s karatejem, veslanjem, kolesarjenjem, golfom, plezanjem, streljanjem v tarčo, dvigovanjem uteži, nogometom, ragbijem, atletiko, tenisom, tečaji dejavnosti in še veliko, veliko več. Vrhunec vikenda je bil družinam prijazen družabni dogodek v soboto zvečer, kjer so se stari in novi prijatelji lahko povezali. Nedeljske dejavnosti so vključevale igro golfa v golf klubu Stackstown, ki ji je sledila družinam prijazna prireditev v Nacionalnem centru za znanost in šport. Ta je udeležencem ponudil priložnost, da pod eno streho doživijo šport, znanost, tehnologijo in pustolovščine, vrhunec pa je bila za mnoge izkušnja s šovom strele.

Vir: <http://www.euroblind.org/>

Pomanjkljivo naslavljanje invalidnosti v političnih prioritetah Evropske komisije

Evropsko invalidsko gibanje je zelo zaskrbljeno, ker invalidska vprašanja niso omenjena v dokumentu, ki opisuje politične prednostne naloge Evropske komisije za obdobje 2024-2029. Danes smo predsednici von der Leyen poslali pismo, v katerem smo zaprosili za nujno pojasnilo glede te izključitve.

Pozdravljamo pozitiven korak nadaljevanja „Unije enakosti“ s posebno komisarko in predlaganje več pobud na področju socialnih vprašanj. Vendar pa je zaskrbljujoče, da vprašanja invalidnosti niso omenjena.

Predsednik EDF Yannis Vardakastanis v pismu navaja, da je gibanje „ostalo osuplo in zaskrbljeno zaradi pomanjkanja omembe invalidnosti ali dostopnosti v tem dokumentu“, in pojasnjuje, da je „prav tako ključnega pomena, da se zaveže k posodobitvi strategije za pravice invalidov z novim naborom ukrepov“. Yannis Vardakastanis, predsednik Evropskega invalidskega foruma, je dodal: „V prejšnjem mandatu je bil dosežen pomemben napredek na področju pravic invalidov. Upamo, da bo ta pomanjkljivost hitro odpravljena in da bo Komisija še naprej spodbujala pravice 100 milijonov Evropejcev invalidov.“

Vir: <https://www.edf-feph.org/>

Izboljšanje izobraževalnih mobilnih priložnosti

Svet Evropske unije je maja objavil priporočila Sveta z naslovom Evropa v gibanju – učne priložnosti za mobilnost za vsakogar. Priporočila se osredotočajo na izboljšanje učne mobilnosti (kot so programi, kot je ERASMUS+) in njeno večjo vključenost.

Pozdravljamo ta priporočila, ki jasno priznavajo potrebo po olajšanju mobilnosti za invalide. V končna priporočila so bile vključene nekatere naše zagovorniške zahteve.

Opredeljeni izzivi v zvezi z invalidi so: pomanjkanje finančne podpore in dostopnosti informacij o možnostih mobilnosti, premajhen napredek pri sistematični podpori učencem iz prikrajšanih skupin, pandemija – ki je nekatere ukrepe mobilnosti začasno ustavila ali jih prenesla v virtualne različice, izvajanje ukrepov vključevanja, prisotnih v programu Erasmus+ in Evropski solidarnostni enoti, v drugih programih mobilnosti, nemožnost zbiranja pokojninskih pravic s sredstvi mobilnosti in ne nazadnje – zagotavljanje jasnih, dostopnih in pravočasnih informacij o možnostih mobilnosti ter o postopkih prijave in v vsaki fazi projekta.

Vir: <https://www.edf-feph.org/>

[Na vrh](#)